

РІШЕННЯ
разової спеціалізованої вченої ради
про присудження ступеня доктора філософії

Здобувач ступеня доктора філософії Зборщик Аліна Олександрівна, 1989 року народження, громадянка України, освіта вища: у 2011 році закінчила Національну юридичну академію України імені Ярослава Мудрого за спеціальністю «Правознавство» та здобула ступінь вищої освіти «магістр», не працює, виконала акредитовану освітньо-наукову програму «Право».

Разова спеціалізована вчена рада, утворена наказом Донецького державного університету внутрішніх справ, Міністерства внутрішніх справ України, Кропивницький, від 24 червня 2026 року № 267, у складі:

голови разової

спеціалізованої вченої ради:

Тетяна ПОНОМАРЬОВА, доктор юридичних наук, старший дослідник, завідувач науково-дослідної лабораторії з проблем запобігання кримінальним правопорушенням навчально-наукового інституту підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції імені Е.О. Дідоренка, Донецький державний університет внутрішніх справ.

Рецензентів:

Олена ВОЛОБУЄВА, кандидат юридичних наук, професор, перший проректор, Донецький державний університет внутрішніх справ;

Олександр ГОЛОВКОВ, кандидат юридичних наук, доцент кафедри тактико-спеціальної підготовки та особистої безпеки поліцейського факультету підготовки фахівців для підрозділів превентивної діяльності НПУ, Донецький державний університет внутрішніх справ.

Офіційних опонентів:

Ганна СОБКО, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри кримінального права та кримінології факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування НПУ, Одеський державний університет внутрішніх справ;

Олександр ОСТРОГЛЯД, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри права, публічного управління та адміністрування факультету національної безпеки, права та міжнародних відносин Державного університету «Житомирська політехніка»,

на засіданні 28 серпня 2026 року прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» Аліні ЗБОРІЩІК на підставі публічного захисту дисертації «Кримінальна відповідальність за домагання дитини для сексуальних цілей» за спеціальністю 081 «Право».

Дисертацію виконано в Донецькому державному університеті внутрішніх справ, Міністерства внутрішніх справ України, Кропивницький.

Науковий керівник – Пилип Єспринцев, доктор юридичних наук, професор, директор інституту післядипломної освіти та заочного навчання, Донецький державний університет внутрішніх справ.

Дисертацію подано у вигляді спеціально підготовленого рукопису, в якому дотримано вимоги пункту 6 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами).

Зокрема, проаналізовано кримінальну відповідальність за домагання дитини для сексуальних цілей, склад цього кримінального правопорушення, особливості його кримінально-правової кваліфікації, а також формування системи змін та доповнень як до ст. 156-1 КК України, так і до інших кримінально-правових норм, у яких встановлено кримінальну відповідальність за кримінальні правопорушення проти статевої свободи та статевої недоторканості.

Так, уперше:

- із урахуванням положень Конвенції Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства визначено потребу у доповненні ч. 3 ст. 156-1 КК України такою кваліфікуючою ознакою як вчинення кримінальних правопорушень, передбачених ч.ч. 1-2 КК України службовою особою з використанням службового становища. За результатами аналізу об'єктивної сторони кримінальних правопорушень, передбачених ч.ч. 1-2 ст. 156-1 КК України, доведено доцільність вилучення із ч. 3 цієї кримінально-правової норми такої кваліфікуючої ознаки як вчинення протиправного діяння за попередньою змовою групою осіб;

- на підставі результатів дослідження, отриманих під час аналізу досвіду криміналізації домагання дитини для сексуальних цілей у кримінальному законодавстві Іспанії, доведено доцільність доповнити ст. 156-1 КК України частиною четвертою, у якій передбачити таку кваліфікуючу ознаку як спосіб вчинення кримінального правопорушення. Аргументовано, що таким способом може бути пропозиція надання грошової чи іншої винагороди потерпілій особі чи третій особі, обман, застосування насильства, а також погроза його застосування;

- доведено доцільність визначити, що повторним домагання дитини для сексуальних цілей має вважатись тоді, коли воно вчинене особою, яка раніше вчинила будь-яке із кримінальних правопорушень, передбачених ст. 156-1 або ч.ч. 3-4 ст. 152, ч.ч. 3-4 ст. 153, ст. 155 КК України. Обґрунтовано потребу у закріпленні цього положення у ч. 3 примітки до ст. 156-1 КК України.

удосконалено:

- теоретичні підходи до тлумачення поняття дитячої порнографії. Аргументовано доцільність внести зміни до примітки до ст. 156-1 КК України та визначити, що під дитячою порнографією в цій статті та статті 301-1 КК України слід розуміти твори, зображення чи інші матеріали, які візуально зображують дитину, залучену до реальної або модельованої сексуальної поведінки, чи будь-яке зображення дитячих статевих органів із сексуальною метою;

- наукове обґрунтування необхідності перегляду видів та розмірів покарань, що передбачені за вчинення домагання дитини для сексуальних цілей, зокрема – встановлення позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю додатковим видом покарання. Наведено додаткові аргументи щодо потреби у забезпечення послідовності у видах та розмірах покарань, передбачених за основні та кваліфікований склади;

- критичне розуміння родового об'єкту кримінальних правопорушень проти статевої свободи та статевої недоторканості, зокрема – в частині тлумачення меж застосування таких понять як «статева свобода», «статева недоторканість». Наведено додаткові аргументи на користь думки вчених, щодо того, що більш коректним буде вважати, що кримінально протиправному впливу піддається безпосередньо «сексуальна свобода» та «сексуальна недоторканість», а тому родовим об'єктом мають бути суспільні відносини у сфері забезпечення сексуальної свободи та сексуальної недоторканості особи.

набули подальшого розвитку:

- доктринальні підходи до визначення ознак спеціального суб'єкта кримінального правопорушення. Аргументовано, що із урахуванням встановлення законодавцем підвищеного віку кримінальної відповідальності за домагання дитини для сексуальних цілей через підвищену суспільну небезпечність вчинення таких дій саме повнолітньою особою щодо особи, яка не досягла віку сексуальної згоди, доцільно вважати, що суб'єкт домагання дитини для сексуальних цілей є спеціальним;

- аргументи на користь думки щодо недоцільності виокремлення у диспозиції ч. 1 ст. 156-1 КК України розпусних дій. Доведено, що розпусні дії входять до переліку «будь-яких дій сексуального характеру», які також передбачені законодавцем.

Дисертація виконана державною мовою та відповідає вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом Міністерством освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40, Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами).

Здобувачка має 8 наукових публікацій за темою дисертації, з них 4 статті, у наукових виданнях, включених на дату опублікування до переліку наукових фахових видань України, та 4 тези доповіді на науково-практичних конференціях:

1. Зборщік А.О. Актуальні напрями удосконалення кримінальної відповідальності та покарання за кримінальні правопорушення проти статевої

свободи та статевої недоторканості, вчинені в умовах збройного конфлікту». *Українська поліцейстика: теорія, законодавство, практика*. 2025. № 2 (14). С. 72-76.

2. Зборщік А.О. Кримінально-правовий аналіз ознак, що кваліфікують кримінальне правопорушення, передбачене статтею 156-1 Кримінального кодексу України. *Право.ua*. 2025. № 1. С. 493-498.

3. Зборщік А. О. До питання щодо визначення родового об'єкту кримінального правопорушення, передбаченого статтею 156-1 Кримінального кодексу України. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2025. № 3 (36). С. 442–449.

4. Зборщік А. О. Кримінально-правова характеристика суб'єкта кримінального правопорушення, передбаченого статтею 156-1 Кримінального кодексу України. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2026. № 1 (37). Частина 2. С. 281–288.

У дискусії взяли участь голова та члени разової спеціалізованої вченої ради:

1. Тетяна ПОНОМАРЬОВА, доктор юридичних наук, старший дослідник, завідувач науково-дослідної лабораторії з проблем запобігання кримінальним правопорушенням навчально-наукового інституту підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції імені Е.О. Дідоренка, Донецький державний університет внутрішніх справ, голова ради – виступ позитивний, без зауважень.

2. Олена ВОЛОБУЄВА, кандидат юридичних наук, професор, перший проректор, Донецький державний університет внутрішніх справ, рецензент – дала позитивну рецензію із зауваженнями:

1) на стор. 105 дисертації нормальний розвиток дитини обґрунтовано визначено як додатковий об'єкт кримінального правопорушення, передбаченого ст. 156-1 Кримінального кодексу України. Водночас недостатньо розкритим залишилося питання його тлумачення, адже не було конкретизовано, які саме складові нормального розвитку дитини (фізичні, психічні, моральні чи соціальні) охоплюються цим поняттям. Потребує додаткового пояснення і те, яким чином домагання дитини для сексуальних цілей здатне негативно впливати на кожную із зазначених складових та чи має встановлення такого впливу значення для кримінально-правової кваліфікації діяння. У зв'язку із цим доцільно більш чітко визначити зміст поняття «нормальний розвиток дитини» та окреслити його місце у структурі об'єкта досліджуваного кримінального правопорушення;

2) у дисертації сформульовано низку пропозицій щодо вдосконалення санкцій за кримінальні правопорушення проти статевої свободи та статевої недоторканості особи, зокрема посилення кримінальної відповідальності, обмеження можливості застосування окремих видів звільнення від покарання та перегляду системи додаткових покарань. Водночас питання дотримання загальних правил пеналізації кримінальних правопорушень не отримало достатньо ґрунтовного висвітлення;

3) емпірична база дисертації могла б бути посилена шляхом проведення анкетування працівників правоохоронних органів, які безпосередньо здійснюють виявлення, документування та розслідування кримінальних

правопорушень, пов'язаних із домаганням дитини для сексуальних цілей. Залучення слідчих, прокурорів, працівників підрозділів кіберполіції та ювенальної превенції дало б змогу встановити основні проблеми правової кваліфікації таких діянь, особливості виявлення й фіксації цифрових слідів, труднощі доказування умислу винної особи, визначення причини високого рівня латентності. Крім того, у разі проведення такого анкетування доцільним було б оформити узагальнені результати в окремому додатку до дисертації. Це сприяло б прозорості емпіричної частини дослідження та більш переконливому підтвердженню практичної значущості запропонованих рекомендацій.

3. Олександр ГОЛОВКОВ, кандидат юридичних наук, доцент кафедри тактико-спеціальної підготовки та особистої безпеки поліцейського факультету підготовки фахівців для підрозділів превентивної діяльності НПУ, Донецький державний університет внутрішніх справ, рецензент – дав позитивну рецензію із зауваженнями:

1) на с. 51–52 дисертації поширення домагань дитини для сексуальних цілей пов'язується із початком повномасштабної збройної агресії проти України. Водночас, на нашу думку, такий висновок потребує більш ґрунтовної аргументації та належного емпіричного підтвердження. Зокрема, у роботі недостатньо простежено динаміку зареєстрованих кримінальних правопорушень, не здійснено послідовного зіставлення кількісних показників за відповідні періоди та не встановлено, чи свідчать наявні статистичні дані саме про фактичне зростання кількості таких діянь, чи відповідна динаміка може бути пов'язана зі змінами у практиці їх виявлення, реєстрації або кримінально-правової кваліфікації. Додаткового розкриття потребує й безпосередній механізм впливу воєнних умов на детермінацію досліджуваних кримінальних правопорушень. З огляду на це під час публічного захисту бажано почути позицію дисертантки щодо причинно-наслідкового зв'язку між умовами повномасштабної війни та динамікою домагань дитини для сексуальних цілей;

2) на с. 65-66 дисертантка згадує первинну та вторинну профілактику суспільно небезпечних діянь, пов'язаних із домаганням дитини для сексуальних цілей. Водночас зміст зазначених напрямів профілактичної діяльності належним чином не розмежовано, не визначено їхніх цілей та критеріїв ефективності. Зокрема, недостатньо зрозуміло, які заходи дисертантка відносить до первинної профілактики, спрямованої на усунення загальних причин і умов вчинення таких діянь, а які – до вторинної профілактики, що має застосовуватися щодо дітей і дорослих, які належать до груп підвищеного ризику або вже демонструють небезпечні форми поведінки;

3) у дисертації розглянуто окремі напрями запобігання домаганням дитини для сексуальних цілей, однак не запропоновано цілісної моделі ефективної стратегії протидії таким кримінальним правопорушенням у цифрову епоху. З огляду на те, що досліджувані діяння переважно пов'язані з використанням соціальних мереж, месенджерів, ігрових платформ та інших інформаційно-комунікаційних систем, доцільним було б визначити мету, принципи, рівні, суб'єктів, основні напрями та механізми реалізації відповідної стратегії, а також критерії оцінювання її ефективності (рівень виявлення латентних фактів,

швидкість реагування, кількість припинених небезпечних контактів, доступність допомоги дітям, зниження повторної віктимізації). У зв'язку з цим дисертантці доцільно під час публічного захисту пояснити, якою вона вбачає комплексну модель ефективної стратегії запобігання домаганням дитини для сексуальних цілей у цифрову епоху;

4) недостатньо уваги у роботі приділено ризикам толерування поведінки, пов'язаної з домаганням дитини для сексуальних цілей, з боку окремих осіб, а також на рівні сім'ї, освітнього середовища, цифрових спільнот та суспільства загалом – зокрема сприйняттю сексуалізованого спілкування дорослих із неповнолітніми як безпечного «флірту», недооцінюванню небезпеки поступового встановлення довірливих відносин із дитиною, перекладанню відповідальності на потерпілу особу та небажанню дорослих належним чином реагувати на відповідні сигнали. Окремого аналізу потребують також ризики інституційного толерування, коли повідомлення дитини знецінюються або не отримують належної правової та психологічної оцінки. Доцільно було б пояснити, які форми такого толерування є найбільш небезпечними, яким чином вони впливають на поширеність і латентність відповідних кримінальних правопорушень та які заходи можуть бути спрямовані на формування суспільної нетерпимості до такої поведінки.

4. Ганна СОБКО, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри кримінального права та кримінології факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування НПУ, Одеський державний університет внутрішніх справ, опонент – дала позитивний відгук із зауваженнями:

1) у підрозділі 1.1 і висновках запропоновано семиетапну періодизацію становлення кримінальної відповідальності за домагання дитини для сексуальних цілей, яка охоплює стародавній період, Київську Русь, перебування українських земель у складі Литви та Речі Посполитої, Гетьманщину, Російську імперію, радянський період і сучасність. Водночас переважна частина наведених етапів характеризує розвиток відповідальності за сексуальні правопорушення загалом, тоді як домагання дитини для сексуальних цілей як самостійна заборона пов'язане передусім із сучасними інформаційними технологіями та міжнародними стандартами протидії онлайн-грумінгу. У зв'язку з цим потребує пояснення, за якими критеріями загальну генезу кримінально-правової охорони статевої недоторканості дітей ототожнено з періодизацією саме відповідальності за діяння, передбачене статтею 156-1 КК України. Доцільним видається розмежування широкого історичного контексту та безпосередньої генези спеціальної норми;

2) на сторінках 149 і 187 дисертації вік потерпілої особи визначено як факультативну ознаку об'єкта кримінального правопорушення. Однак у диспозиціях частин першої та другої статті 156-1 КК України саме недосагнення потерпілою особою встановленої вікової межі є обов'язковою ознакою складу, без якої кваліфікація за цією статтею неможлива. Крім того, вік безпосередньо визначає межі криміналізації та відмежування від правомірної поведінки. Тому під час захисту бажано уточнити, чи йдеться про потерпілого як факультативну ознаку загального вчення про об'єкт кримінального правопорушення, чи про

конкретний склад статті 156-1 КК України, у якому вік потерпілої особи має обов'язкове кримінально-правове значення;

3) у висновках до другого розділу та загальних висновках авторка обґрунтовує необхідність звузити спосіб учинення домагання до пропозиції зустрічі з використанням інформаційно-комунікаційних систем. Проте в запропонованій редакції частини першої статті 156-1 використання таких систем є обов'язковим, тоді як у частині другій застосовано формулювання «у тому числі з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем», яке допускає як онлайн-, так і офлайн-спосіб. Отже, між загальним висновком і текстом запропонованої норми існує неузгодженість. Додаткового пояснення потребує й те, чому у положенні наукової новизни серед способів особливо кваліфікованого діяння названо застосування насильства та погрозу його застосування, а у фінальній редакції частини четвертої фактичне застосування насильства вже не передбачено;

4) дискусійною є пропозиція виключити з частини третьої статті 156-1 КК України вчинення правопорушення за попередньою змовою групою осіб. Основними аргументами названо мінімальну ймовірність такого способу співучасті та наявність у статті 67 КК України аналогічної обставини, що обтяжує покарання. Проте кваліфікуюча ознака складу та обставина, що враховується під час індивідуалізації покарання, виконують різні функції й мають різні правові наслідки. Крім того, низька поширеність певної форми поведінки сама по собі не виключає її підвищеної суспільної небезпечності, особливо коли йдеться про узгоджену діяльність кількох осіб у цифровому середовищі. Тому запропонована декваліфікація потребує додаткового кримінологічного й системно-правового обґрунтування;

5) у примітці до запропонованої редакції статті 156-1 КК України повторним визнається правопорушення, вчинене особою, яка раніше вчинила діяння, передбачене цією статтею, частинами третьою-четвертою статей 152 і 153 або статтею 155 КК України. Водночас до переліку не включено статтю 156 КК України про розбещення неповнолітніх та статтю 301-1 КК України, хоча саме вчинення розпусних дій і втягнення у виготовлення дитячої порнографії безпосередньо пов'язані з цілями, зазначеними у статті 156-1. У роботі доцільно було б детальніше пояснити критерій відбору попередніх правопорушень для спеціальної повторності та причини невключення найбільш близьких за змістом складів;

6) емпіричну базу визначено як 55 вироків у провадженнях за статтями 155, 156 і 156-1 КК України, тоді як у тексті неодноразово зазначено, що безпосередньо за статтею 156-1 КК України ухвалено лише кілька вироків. Для оцінки репрезентативності висновків щодо саме домагання дитини для сексуальних цілей доцільно було б навести розподіл вивчених рішень за статтями, частинами, роками, способом учинення, результатом кваліфікації та видом призначеного покарання. Така деталізація дала б змогу чіткіше відокремити висновки, що спираються на практику застосування статті 156-1, від висновків, сформованих на основі аналізу суміжних складів.

5. Олександр ОСТРОГЛЯД, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри права, публічного управління та адміністрування факультету національної безпеки, права та міжнародних відносин, Державний університет «Житомирська політехніка», опонент – дав позитивний відгук із зауваженнями:

1) на сторінках 18-19 автор зазначає: «Водночас системний аналіз судової практики, а також статистики правоохоронних органів свідчить, що з моменту встановлення кримінально-правової заборони на домагання дитини для сексуальних цілей до сьогодні кількісний показник таких суспільно небезпечних діянь залишається стабільно низьким. До причин, якими зумовлена така кримінологічна ситуація, можна віднести, по-перше, високу латентність кримінальних правопорушень, передбачених ст. 156-1 КК України, яка може бути пояснена як особливостями їх вчинення, так і ставленням потерпілих та їх законних представників до вчинення щодо них домагання. По-друге, прогалини у конструкції диспозиції ч. 1 та ч. 2 ст. 156-1 КК України ускладнюють доказування таких суспільно небезпечних діянь, а також їх кримінально-правову кваліфікацію»;

Крім того: «Наведене дозволяє стверджувати, що низький кількісний показник кримінальних правопорушень, передбачених ст. 156-1 КК України, та досудових розслідувань, які були завершені обвинувальним актом, а також обвинувальних вироків є свідченням не дієвої протидії, а неякісно сформульованої кримінально-правової заборони. Аргументом на користь вказаного є те, що під час оцінки проекту законодавчого акту, відповідно до якого кримінальне законодавство мало бути доповнене статтею 156-1 Головним науково-експертним управлінням Верховної Ради України акцентувалась увага на потребі перегляду як диспозиції, так і санкції цієї кримінально-правової норми, що майже не було враховано в остаточній редакції. Ще одним аргументом є те, що досліджувана кримінально-правова норма з моменту закріплення у Кримінальному кодексі України не переглядалась та не удосконалювалась».

Відповідно потребують додаткової аргументації автора наступні запитання: - На підставі яких даних (результатів дослідження, анкетування тощо) зроблено висновок автора про «високу латентність кримінальних правопорушень, передбачених ст. 156-1 КК України, яка може бути пояснена як особливостями їх вчинення, так і ставленням потерпілих та їх законних представників до вчинення щодо них домагання»? - Що включав системний аналіз судової практики, якщо згідно офіційної статистики в період 2022-2025 р.р. було постановлено лише один обвинувальний вирок?

- Застосовуючи елемент прогнозування, чи вважає автор, що запропонована нею редакція ст. 156-1 КК України може кардинально змінити цю ситуацію чи потрібні ще інші заходи? - Чи можна робити висновок про неякісність сформульованої заборони на підставі того, що «що досліджувана кримінально-правова норма з моменту закріплення у Кримінальному кодексі України не переглядалась та не удосконалювалась»?

2) на с. 23 дисертації серед положень новизни «вперше» автор зазначає, що «на підставі результатів дослідження, отриманих під час аналізу досвіду криміналізації домагання дитини для сексуальних цілей у кримінальному

законодавстві Іспанії, доведено доцільність доповнити ст. 156-1 КК України частиною четвертою, у якій передбачити таку кваліфікуючу ознаку як спосіб вчинення кримінального правопорушення. Аргументовано, що таким способом може бути пропозиція надання грошової чи іншої винагороди потерпілій особі чи третій особі, обман, застосування насильства (виділено мною – О.О.), а також погроза його застосування». Обґрунтування цієї пропозиції розміщено на ст. 128 де зазначено, зокрема: «Наведена пропозиція також корелює із положеннями п. б ч. 1 ст. 18 Ланцаротської конвенції, де визначено, що кожна Сторона вживає необхідних законодавчих або інших заходів для забезпечення криміналізації такої умисної поведінки:... заняття діяльністю сексуального характеру з дитиною, коли: використовується примус, сила чи погрози або насильство (виділено мною – О.О.) здійснюється зі свідомим використанням довіри, авторитету чи впливу на дитину, зокрема в сім'ї, або насильство (виділено мною – О.О.) здійснюється в особливо вразливій для дитини ситуації, зокрема з причини розумової чи фізичної неспроможності або залежного становища [70]».

Проте, в запропонованій автором редакції цієї частини «4. Дії, передбачені частинами першою-третьою цієї статті, поєднані з пропозицією надання грошової чи іншої винагороди потерпілій особі чи третій особі або з обіцянкою такої винагороди, обманом та/або погрозами, – карається...» не всі вказані положення знайшли відображення, що потребує додаткової аргументації автора;

3) на с. 23 дисертації серед положень новизни «вперше» автор зазначає, що «із урахуванням положень Конвенції Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства визначено потребу у доповненні ч. 3 ст. 156-1 КК України такою кваліфікуючою ознакою як вчинення кримінальних правопорушень, передбачених ч.ч. 1-2 КК України службовою особою з використанням службового становища. За результатами аналізу об'єктивної сторони кримінальних правопорушень, передбачених ч.ч. 1-2 ст. 156-1 КК України, доведено доцільність вилучення із ч. 3 цієї кримінально-правової норми такої кваліфікуючої ознаки як вчинення протиправного діяння за попередньою змовою групою осіб».

Відповідно додаткової аргументації автора потребують наступні запитання: - На сторінці 176 автор вказує, що «Враховуючи те, що ймовірність вчинення такого діяння у складі групи осіб за попередньою змовою є мінімальною, а також оскільки кримінальним законодавством у ст. 67 передбачено аналогічні обставини, які обтяжують покарання видається доцільним виключити таку кваліфікуючу ознаку із ст. 156-1 КК України». На сторінках ж 100-101, дискутуючи з О.Письменською, серед іншого зазначає: «Домагання дитини для сексуальних цілей часто вчиняється з метою створення порнографічних предметів та або супроводжується їх розповсюдженням (на що вказують наявні вирoki). Відповідно створення порнографічних предметів також, здебільшого, вчиняється у складі групи осіб/організованих груп або злочинних організацій. Ймовірно саме це зумовило доцільність встановлення такої кваліфікуючої ознаки і для діяння, передбаченого ст. 156-1 КК України. Метою такого законодавчого рішення було забезпечення можливості суду обирати більш суворі види та розміри покарань». Відповідно чи є доцільною така

пропозиція? - Стосовно кваліфікуючої ознаки «вчинення кримінальних правопорушень, передбачених ч.ч. 1-2 КК України службовою особою з використанням службового становища», то на с. 169-170 автор зазначає, що «У попередніх розділах вже розглядалось питання недоцільності встановлення для цього складу такої кваліфікуючої ознаки як домагання дитини для сексуальних цілей/втягнення у виготовлення дитячої порнографії членом сім'ї або особою, яка проживала з дитиною, що можна пояснити як особливостями об'єктивної сторони такого протиправного діяння, так і складністю доказування, що, скоріше за все, або унеможливить притягнення такої особи до кримінальної відповідальності або останню буде засуджено за вчинення іншого найбільш близького за складом кримінального правопорушення (скоріше за все – розбещення неповнолітніх). Одночасно із цим відкритим залишається питання щодо доцільності встановлення кваліфікованої кримінальної відповідальності за вчинення такого кримінального правопорушення особою, яка зловживала своїми повноваженнями». А також на с. 172 «Проте, вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 156-1 КК України особою, яка зловживала своїми повноваженнями можливе, наприклад, якщо така особа виконує обов'язок по догляду за дитиною в будинках дитини, дитячих будинках, школах-інтернатах тощо, а також, коли вона працює із дітьми – вихователі, вчителі, тренери дитячих спортивних шкіл, сімейні лікарі тощо».

Чи не вважає автор, що в даному випадку можна провести паралель і тут будуть ті ж труднощі притягнення до відповідальності? А також чи відносяться перелічені особи до службових осіб?

4) на сторінці 38 дисертації автор, даючи історичний аналіз становлення кримінальної відповідальності за домагання дитини для сексуальних цілей Період радянського тоталітарного режиму розпочинає зі слів «У Кримінальному Уложенні 1903 р. було приділено достатньо уваги статевим злочинам, вчинюваним щодо неповнолітніх».

Відповідно потребує уточнення чому автор документ царської росії відносить до цього історичного періоду?

5) не можна погодитися з висновком автора викладеним на с. 55 дисертації: «Аналіз наведених положень зумовлює питання щодо доцільності закріплення у ч. 4 ст. 152 КК України законодавчої вказівки на наявність або відсутність добровільної згоди малолітньої особи. Так, після внесення змін до КК України, законодавець відмовився від розуміння насильства як способу вчинення зґвалтування. На заміну фізичному насильству, погрозі його застосування або використанню безпорадного стану особи, які були формами реалізації об'єктивної сторони кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 152 КК України, у редакції до 06 грудня 2017 року було передбачено відсутність добровільної згоди потерпілої особи як обов'язкової ознаки зґвалтування. Одночасно із цим логічним висновком є те, що відсутність добровільної згоди передбачає або опір з боку потерпілої особи, який має бути придушений кримінальним правопорушником у фізичний або психічний спосіб, або введення її у безпорадний стан (виділено мною – О.О.)».

Оскільки реакція потерпілої особи на зґвалтування може бути різною (в

т.ч. пасивна покура та «застиглий переляк»), на що звертає увагу і ЄСПЛ і акцент, після вказаних змін, робиться саме на відсутності добровільної згоди (див., наприклад, Острогляд О.В. Роль рішень Європейського суду з прав людини у доказуванні в кримінальному провадженні. *Європейські перспективи*. №4. 2019. С. 190-196; Справа «М.С. проти Болгарії» (Case of M.C. v. Bulgaria).

б) категорично не можна погодитися з положеннями викладеними автором на с. 56 «У більшості вироків, ухвалених у кримінальних провадженнях, розпочатих за фактом вчинення статевих кримінальних правопорушень щодо малолітніх осіб, розглядаючи випадки вчинення діяння, передбаченого ст. 155 КК України, суди обов'язково вказують на факт надання потерпілою особою добровільної згоди та відсутність насильства з боку кримінального правопорушника. Однак, виходячи зі змісту ч. 4 ст. 152 КК України видається, що наявність добровільної згоди не виключає можливості застосування положень норми (ймовірно мова йде про ст. 155 КК України – О.О.) абсолютно у всіх випадках, коли дії сексуального характеру, пов'язані із проникненням, вчиняються щодо малолітньої. Така ситуація може мати наслідком непослідовне та неоднакове застосування положень кримінального законодавства до осіб, які вступили із малолітніми у статевий контакт із проникненням за взаємною згодою (виділено мною – О.О.), а також на с. 140 «По-друге, не можна погодитись і з тим, що у ст. 155 КК України потерпілою не може бути малолітня особа. Диспозицією ч. 1 ст. 155 КК України передбачено кримінальну відповідальність за вчинення повнолітньою особою дій сексуального характеру, пов'язаних із вагінальним, анальним або оральним проникненням в тіло особи, яка не досягла шістнадцятирічного віку. Відсутність нижньої вікової межі свідчить про те, що малолітня особа також може бути потерпілою за ст. 155 КК України. Це також підтверджується судовою практикою».

В даному випадку мова йде про презумпцію «відсутності згоди», яку застосовують відповідно до ч.4 ст.152 в випадку зґвалтування особи, яка не досягла чотирнадцяти років, незалежно від її добровільної згоди. Станом на зараз вік потерпілої особи за ст. 155 КК України 14-16 років (див., наприклад, Острогляд О.В. «Закон Ромео та Джульєтти» та його реалізація в кримінальному праві України: запрошення до дискусії. *Науково-інформаційний вісник*. Серія Право. Івано-Франківськ: Редакційно-видавничий відділ ЗВО «Університет Короля Данила». 2023. Вип. 15 (27). Т. 2. С. 285-290).

Невірне розуміння обумовлено, за відсутності іншої, використанням судової практики до 2019 року.

7) н с. 187 автор вказує, що «Із урахуванням положень Ланцаротської конвенції, визнано доцільним звужити можливі способи вчинення досліджуваного протиправного діяння до одного – пропозиції зустрічі з використанням інформаційно-комунікаційних систем (виділено мною – О.О.), а першу частину примітки до ст. 156-1 КК України – виключити».

Діюча норма ст. 156-1 передбачає «з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем або технологій».

Ст. 23 ж Конвенції зазначає: Кожна Сторона вживає необхідних законодавчих або інших заходів для забезпечення криміналізації умисної

пропозиції, зробленої дорослою людиною за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій (виділено мною – О.О.), зустрітися з дитиною, яка не досягла віку, передбаченого пунктом 2 статті 18 цієї Конвенції, для скоєння проти неї одного з правопорушень, передбачених підпунктом «а» пункту 1 статті 18 або підпунктом «а» пункту 1 статті 20 цієї Конвенції, якщо після цієї пропозиції відбулись істотні дії, що призвели до такої зустрічі.

Відповідно викликає сумнів доцільність такої пропозиції, що потребує додаткового обґрунтування автора.

Результати відкритого голосування: «за» п'ять членів ради,
«проти» немає.

На підставі результатів відкритого голосування разова спеціалізована вчена рада присуджує Аліні ЗБОРІЦЬ ступінь доктора філософії з галузі знань 08 «Право», за спеціальністю 081 «Право».

Відеозапис трансляції захисту дисертації додається.

**Голова разової
спеціалізованої вченої ради**

Тетяна ПОНОМАРЬОВА